

RESULTATEN

Datum: 9 oktober 2020

1. Inleiding.....	3
2. Samenvatting	4
3. Ondernemingen	6
4. COVID-19 maatregelen en effecten	9
5. Kamer van Koophandel.....	16

1. Inleiding

De Kamer van Koophandel heeft een enquête gehouden onder ondernemers op Bonaire over de impact van de COVID-19 pandemie op hun onderneming, de geboden steunmaatregelen vanuit de overheid en hun verwachtingen voor de toekomst. De uitkomsten van deze enquête treft u aan in deze rapportage.

De uitkomsten van de enquête zijn bedoeld om te verifiëren of de maatregelen die eerder zijn genomen passend zijn voor de ondernemingen op Bonaire. Deze informatie wordt o.a. momenteel gebruikt om goed onderbouwd te kunnen aangeven aan de relevante Ministeries waar de nieuwe regelingen mogelijk moeten worden aangepast om ze effectiever te maken voor Bonaire.

De enquête is door 256 respondenten ingevuld. Dit aantal is voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de mening van ondernemers over een aantal onderwerpen. Hierbij is uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 6% bij een populatie van ca. 4.900 bedrijven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel. De enquête heeft vanaf maandag 14 september 2020 gedurende één week opengestaan voor ondernemers om in te vullen.

2. Samenvatting

De Kamer van Koophandel heeft een representatieve enquête gehouden onder de ondernemers van Bonaire. De enquête is door 256 respondenten ingevuld. Dit aantal is voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de mening van ondernemers over een aantal onderwerpen. Hierbij is uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95% en een foutmarge van 6% bij een populatie van ca. 4.900 bedrijven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel.

De enquête is veel ingevuld door ondernemers met een BV. Bonaire kent ten opzichte van Europees Nederland relatief veel vennootschappen met een gering aantal werknemers. Deze enquête is in lijn met- en een afspiegeling van de verdeling die ook in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel is. Het toerisme is de grootste sector binnen de economie van Bonaire en daarmee ook binnen de enquête. In het onderzoek van het CBS “ Trends in the Caribbean Netherlands 2019” ligt het aandeel toerisme op ca. 38,4%. In de enquête ligt dat met 42% iets hoger.

Uit de cijfers blijkt dat 69% van de ondernemers op één of andere manier gebruik heeft gemaakt van een regeling van de ministeries van SZW en/of EZK in deze COVID-19 crisis. De Kamer van Koophandel heeft daaraan bijgedragen door te strijden voor gunstige regelingen (onder andere een aangepaste regeling voor ondernemers met minder hoge vaste lasten) en de opening van een steunloket. Ondernemers zijn daarover overwegend tevreden. Voor het gevolg van de crisis verwachten ondernemers van de Kamer van Koophandel voornamelijk een rol als belangenbehartiger, zowel lokaal als nationaal, en als informatieverstrekker.

De COVID-19 crisis heeft een grote impact op de bevolking en de economie van Bonaire. 74% van de ondernemers verwacht dat de impact groot tot zeer groot zal zijn op hun onderneming. Daarnaast geeft 29% van de ondernemers aan dat de crisis het voortbestaan van de onderneming in gevaar brengt. De derving van inkomsten door de COVID-19 crisis is omvangrijk. De ondernemers in deze enquête geven aan dat er ca. \$10,000,000 aan omzetverlies is geweest tot aan het moment van de enquête. Hier is het gemiddelde genomen van het opgegeven omzetverlies. Dit is vermenigvuldigd met het aantal bedrijven dat het desbetreffende omzetverlies heeft aangegeven. Op deze manier komt het omzetverlies onder de 256 bedrijven op ca. \$10,000,000 uit. Dit omzetverlies zal door de huidige “code oranje”, welke sinds 22 september geldig is, alleen maar groter worden.

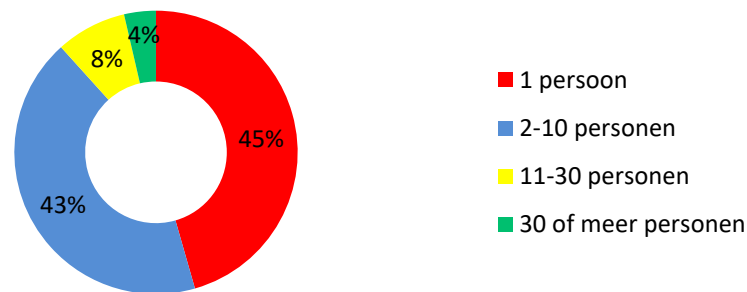
Ondernemers zien het gebruik van protocollen (59%) en aanpassingen in het businessmodel als mogelijke oplossingen voor het ondernemen in de nieuwe omstandigheden. Daarnaast zijn ondernemers van mening dat inkomende toeristen eigenlijk alleen met een negatieve PCR-test Bonaire mogen binnenkomen; 78% van de ondernemers is van mening dat dit een goede maatregel zou zijn.

Aanvullend aan de enquête kan worden gemeld dat het aantal faillissementen, opheffingen en liquidaties gedurende 2020 op een gelijkwaardig niveau ligt als in 2019. De verwachting is dat veel ondernemers daarmee wachten omdat ze anders geen beroep meer kunnen doen op de regelingen. Nadat de steunmaatregelen zijn opgeheven -zal pas duidelijk worden wat de daadwerkelijke gevolgen zijn voor het aantal opheffingen, liquidaties en faillissementen. Aan de andere kant zien een aantal ondernemers ook nieuwe kansen in deze coronacrisis. Het blijft daarom afwachten wat per saldo de gevolgen zullen zijn.

3. Ondernemingen

De enquête is ingevuld door 256 ondernemingen op Bonaire. De grootte van de ondernemingen is daarbij verdeeld volgens de onderstaande diagram. Hierbij valt het op dat het merendeel van de respondenten een kleinere onderneming heeft, wanneer er wordt gekeken naar het criterium “aantal werknemers”.

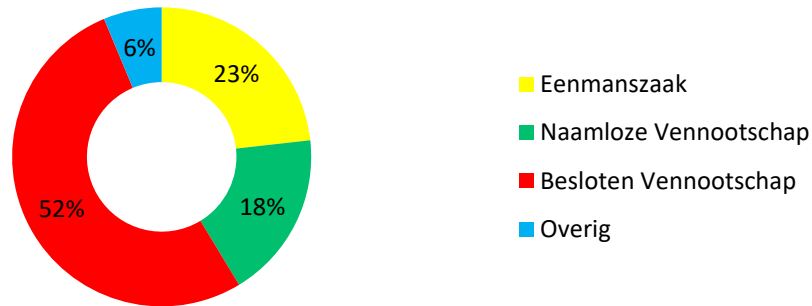
Grootte van de onderneming

Binnen de populatie is het grootste aandeel van de respondenten een vennootschap, waarbij de besloten vennootschap het grootste aandeel heeft. Bonaire kent ten opzichte van Europees Nederland relatief veel vennootschappen met een gering aantal werknemers. Uit een steekproef uit het Handelsregister blijkt dat gemiddeld 36% van de NV's en 54% van de BV's maar één functionaris inschrijven, welke meestal de bestuurder/directeur is. Dit zijn met name de voorheen eenmanszaken, die besloten hebben om een NV of BV op te richten ter scheiding van het ondernemingsrisico. Deze enquête is in lijn met deze eerdere steekproef.

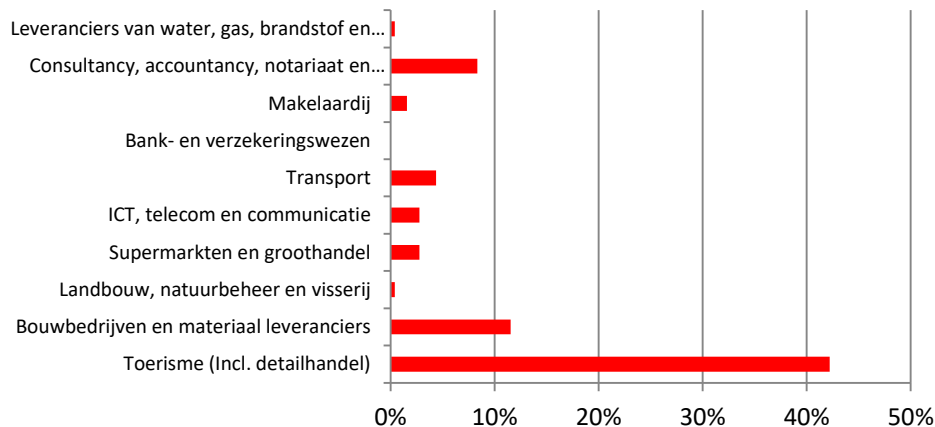
In de categorie “overig” bevinden zich maatschappen, vennootschappen onder firma en enkele stichtingen. Wanneer wordt gekeken naar het totaal aantal actieve registraties in het handelsregister van de Kamer van Koophandel dan volgt daaruit een redelijk vergelijkbare verhouding, waarbij alleen het percentage besloten vennootschappen iets lager ligt.

Rechtsvormen

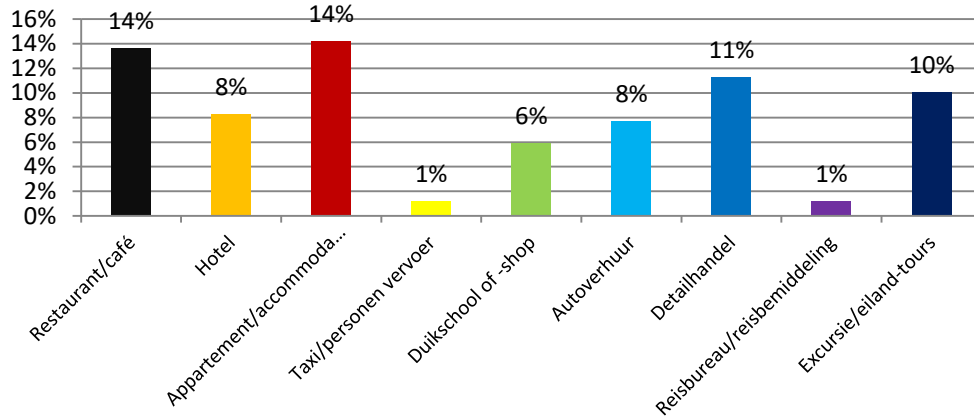
Binnen de populatie aan respondenten is de toeristische sector logischerwijs ook het grootste. Hierbij geeft 42% van de bedrijven aan in de toeristische sector werkzaam te zijn. Hierbij moet opgemerkt worden dat deze branche eigenlijk een stuwende kracht is voor de Bonairiaanse economie. Veel sectoren in de economie zijn toeleverancier of hebben een afhankelijkheid van deze sector.

Branche

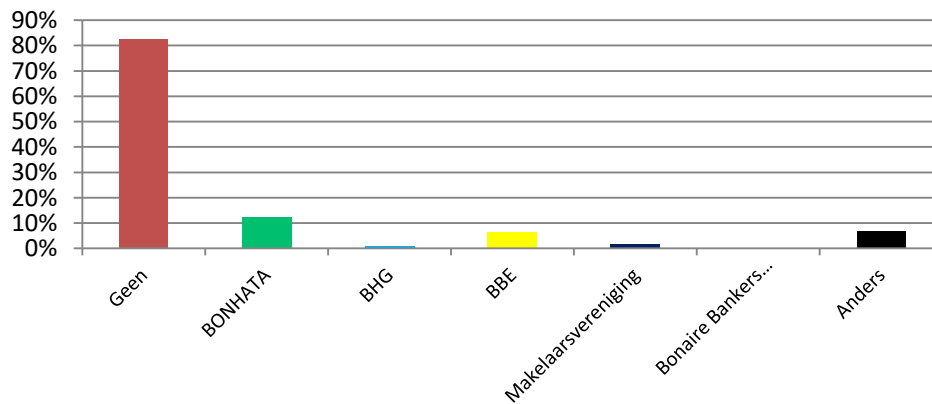
Het toerisme is de grootste sector binnen de economie van Bonaire. In het onderzoek van het CBS “Trends in the Caribbean Netherlands 2019” ligt het aandeel toerisme op ca. 38,4%. In de enquête ligt dat dus iets hoger. Deze sector is echter breed gedefinieerd. In de enquête is daarom gevraagd aan ondernemingen om binnen de sector aan te geven wat de specifieke bedrijfstak is waarbinnen zij werkzaam zijn. De onderstaande tabel geeft aan dat er een mooie spreiding is binnen de respondenten uit de toeristische sector.

Sectoren binnen het toerisme

In de enquête is tevens aan ondernemers gevraagd of zij lid zijn van een belangen- of werkgeversvereniging op Bonaire. Uit de cijfers blijkt dat slechts weinig ondernemers zijn aangesloten bij een dergelijke organisatie.

Belangen- of werkgeversvereniging

4. COVID-19 maatregelen en effecten

De ondernemers van Bonaire hebben veel gebruik gemaakt van de regelingen die zijn aangeboden vanuit het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat én het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Door de ministeries zijn verschillende regelingen in het leven geroepen om liquiditeitssteun te bieden aan het midden- en kleinbedrijf om de vaste lasten te kunnen betalen en de onderneming draaiende te houden bij dalende omzetcijfers. Ondernemers konden gedurende de afgelopen periode een beroep doen op de volgende regelingen.

a. Noodregeling SZW voor werkgevers

Om te voorkomen dat werkgevers noodgedwongen werknemers moeten ontslaan is er een tijdelijke noodregeling voor werkgevers. Zij kunnen een tegemoetkoming krijgen in de loonkosten ten bedrage van 80% van de loonkosten voor de niet gewerkte uren.

b. Noodregeling SZW voor zelfstandige ondernemers

Zelfstandig ondernemers, die voldoen aan bepaalde voorwaarden, waaronder die minimaal 24 uur per week besteden aan hun bedrijf en geen andere inkomsten hebben, kunnen ook aanspraak maken op een tegemoetkoming ter waarde van 80% van het minimumloon (\$761,-).

c. Tegemoetkoming EZK voor vaste lasten (\$4.400 variant)

Deze regeling is door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat geïntroduceerd om ondernemers die gedurende de periode van 13 maart 2020 tot en met 12 juni 2020 een omzetverlies verwachtten van ten minste \$4.400 en ook vaste lasten van tenminste dit bedrag hadden gedurende die periode, tegemoet te komen met een vergoeding van \$4.400.

d. Tegemoetkoming EZK voor vaste lasten (\$2.200 variant)

Door interventie van de Kamers van Koophandel van Bonaire, Saba en St. Eustatius heeft het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat deze tegemoetkoming van \$2.200 geïntroduceerd om ook (kleine) bedrijven met lagere vaste lasten te kunnen helpen om deze lasten gedurende de periode van maart tot en met juni 2020 te dekken.

Ook bedrijven met lagere vaste lasten krijgen nu steun

KRALENDIJK — Bedrijven op Bonaire, Saba en St. Eustatius met lagere vaste lasten kunnen nu ook een tegemoetkoming krijgen in hun kosten. Tot nu toe was dat alleen weggelegd voor ondernemers die minimaal 4400 dollar aan vaste lasten in de periode van maart tot en met juni hebben.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) concludeert dat bedrijven met minder hoge vaste lasten ook in de problemen zitten, maar tot

nog toe geen hulp kregen. Dat is vanaf nu anders. Bedrijven die in de periode van maart tot en met juni 2200 dollar aan vaste lasten hebben terwijl zij

te maken hebben met ten minste datzelfde bedrag in omzetverlies in verband met het coronavirus kunnen een eenmalige tegemoetkoming van 2200 dollar krijgen. Kleine ondernemers hebben nu dus ook recht op een tegemoetkoming. Die komt er op het advies van de Kamers van Koophandel van Bonaire, Saba en St. Eustatius.

e. Tegemoetkoming EZK, tweede tranche (\$500-\$55.000)

Vanuit het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat kunnen ondernemers een tweede tegemoetkoming krijgen voor hun vaste lasten als ze worden geraakt door de coronacrisis. Het gaat om een nieuwe regeling waarbij de ondersteuning kan variëren tussen de \$500 en \$55.000. De hoogte van de tegemoetkoming wordt berekend op basis van de omzet in de maanden maart tot en met juni 2019 in vergelijking met de omzet in de maanden maart tot en met juni 2020. Om in aanmerking te komen voor deze regeling dient er sprake te zijn van een omzetverlies van tenminste 30% in de genoemde periode. Indien de ondernemer aan dit percentage van omzetverlies voldoet dan wordt het bedrag van de tegemoetkoming uitgerekend op basis van een bepaalde formule.

f. BMKB en GO-garantieregeling

Er werd een tijdelijke garantiefaciliteit opengesteld met de naam BMKB-C voor mkb-bedrijven die getroffen zijn door de uitbraak van het coronavirus. Onder de tijdelijke maatregel van de BMKB-C worden financieringen met een verhoogd borgstellingskrediet van het Rijk van 50% naar 75% mogelijk toegelaten, om opgekomen of te verwachten liquiditeitsproblemen vanwege de coronaproblematiek te verzachten. Financiers (met name banken) kunnen daardoor gemakkelijker en sneller krediet verruimen waardoor meer mkb-bedrijven eerder meer geld kunnen lenen. Met de GO-regeling helpt EZK de grote ondernemingen door middel van een 50% garantie op bankleningen en bankgaranties, vanaf € 1,5 miljoen tot maximaal € 150 miljoen per onderneming.

g. Respijttermijn en/of Overbruggingskrediet van Qredits

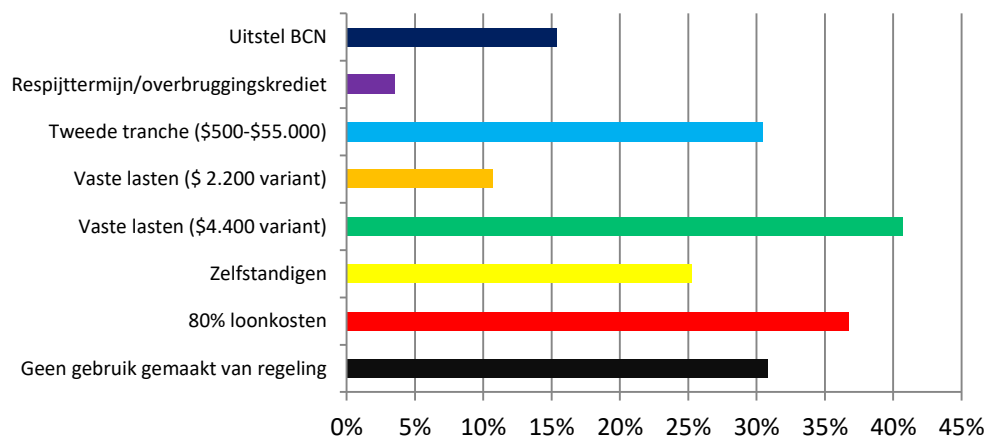
Qredits heeft ondersteuning aangeboden aan haar klanten door middel van uitstel van de aflossingsverplichtingen voor een periode van maximaal zes maanden, waarbij over deze periode tevens een rentekorting werd verstrekt. Qredits heeft ook de mogelijkheid

open gesteld aan alle ondernemers om een overbruggingskrediet aan te vragen om de coronacrisis te kunnen overleven. Het betreft financiering van maximaal \$ 25.000 met een rentepercentage van 2% gedurende het eerste jaar.

- h. *Bijzonder uitstel van betaling door Belastingdienst Caribisch Nederland voor 3 maanden*
De bijzondere omstandigheden als gevolg van de coronacrisis geven aanleiding voor tijdelijke (verlenging van) versoepelingen van verschillende fiscale regelingen. Onder andere de volgende tijdelijke versoepelingen zijn van toepassing: uitstel van betaling van belastingsschulden, verlaging van de invorderingsrente en ambtshalve vernietiging van de betalingsverzuimboetes.

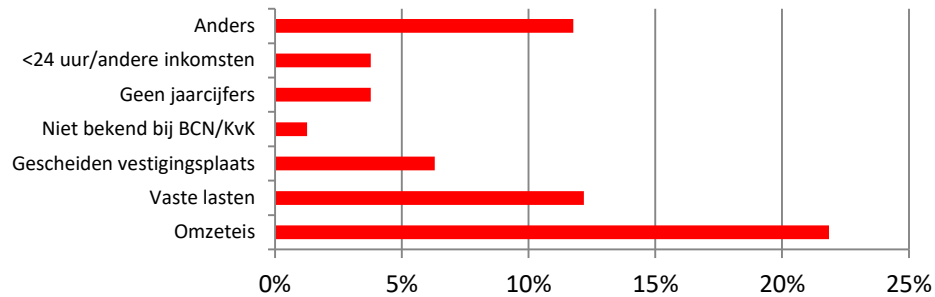
Uit de cijfers blijkt dat 69% van de ondernemers op één of andere manier gebruik heeft gemaakt van een regeling in deze COVID-19 crisis. Ondernemers kunnen van meerdere regelingen gebruik maken zodat ook meerdere antwoorden op de vraag mogelijk waren. Uiteindelijk heeft ca. 30% geen gebruik gemaakt van een regeling.

Gebruik steunmaatregelen

Sommige ondernemers zijn niet in aanmerking gekomen voor één van de bovenstaande regelingen. In de betreffende regelingen zijn eisen en drempels opgenomen waarvoor ondernemers moeten kwalificeren.

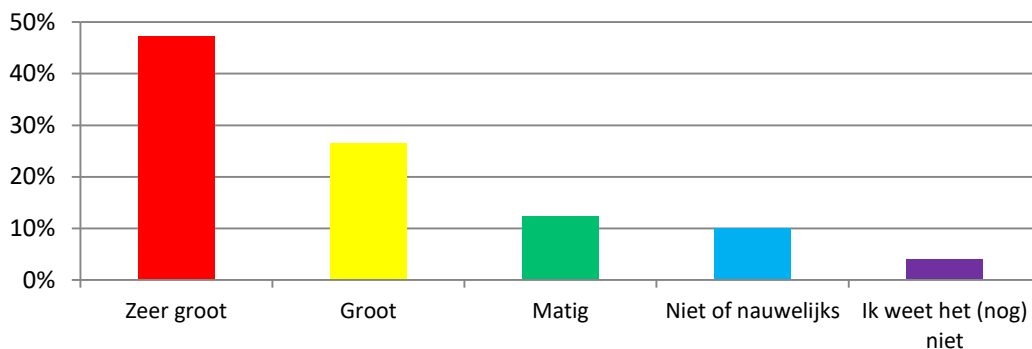
Geen regeling gekregen:

In de praktijk blijkt dat veel kleinere ondernemers aanlopen tegen de eis van het verlies aan omzet van minimaal 30% (22%), de drempelwaarde van de vaste lasten (12%) en de eis van gescheiden vestigingsplaats van het bedrijf (6%). In de categorie “anders” geven ondernemers voornamelijk aan niet aan de combinatie van eisen te kunnen voldoen of dat hun onderneming pas is opgestart.

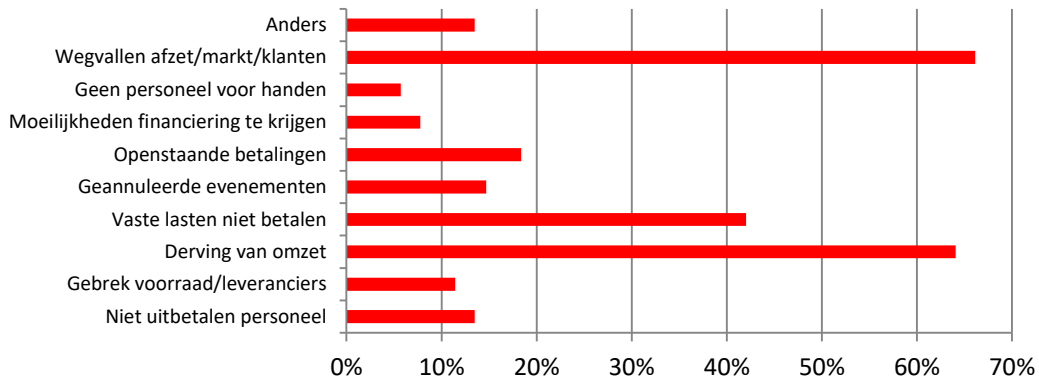
De impact van COVID-19 op de samenleving en de economie van Bonaire is zeer omvangrijk te noemen. Het beheerst het persoonlijke en zakelijke leven van iedereen op het eiland. Om deze reden is ook de vraag gesteld wat de verwachte impact van de COVID-19 crisis zal zijn op de onderneming. Uit deze vraag blijkt dat 74% van de ondernemers verwacht dat de impact groot tot zeer groot zal zijn op hun onderneming. Daarnaast geeft 29% van de ondernemers aan dat de crisis het voortbestaan van hun onderneming in gevaar brengt.

Impact COVID-19 op de onderneming

Bij ondernemers die een impact ervaren op hun onderneming is doorgevraagd op welke wijze deze impact zich manifesteert in hun onderneming. Ook hier zijn meerdere antwoorden mogelijk geweest.

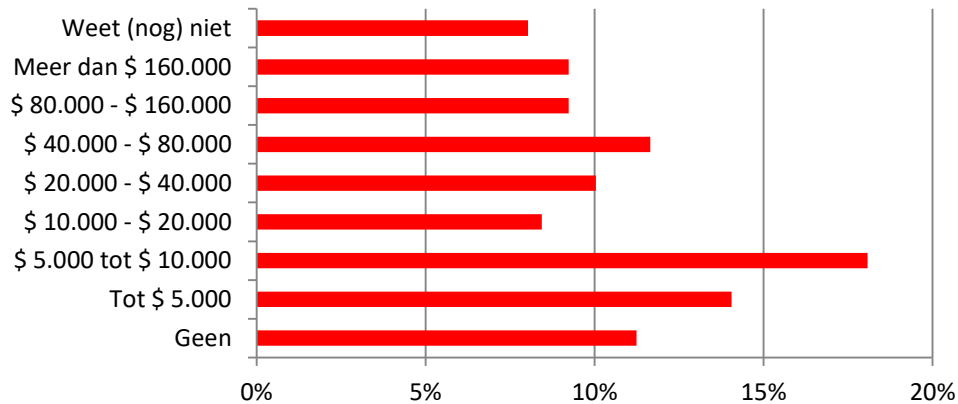
Aard van de impact op de onderneming:

Uit de staafdiagram blijkt dat veel ondernemers bang zijn voor een verlies aan omzet (64%) door het wegvallen van hun afzetmarkt en klanten (66%). Helaas is deze vrees werkelijkheid geworden voor een deel van de ondernemers door de huidige “code oranje” van Bonaire, waardoor een zeer fors deel van de afzet en toeristische markt is weggefallen. Daarnaast denkt een significant deel van de ondernemers op termijn de vaste lasten niet te kunnen voldoen (42%), ondanks de huidige regelingen die hiervoor beschikbaar worden gesteld.

De derving van inkomsten door de COVID-19 crisis is omvangrijk. Zowel voor kleine ondernemers als voor de grotere ondernemers zijn de omzetverliezen ingrijpend. Door de ondernemers in deze enquête is aangegeven dat er ca. \$10,000,000 aan omzetverlies is geweest tot aan het moment van de enquête. Hier is het gemiddelde genomen van het opgegeven omzetverlies. Dit is vermenigvuldigd met het aantal bedrijven dat het desbetreffende omzetverlies heeft aangegeven. Op deze manier komt het omzetverlies onder de bedrijven die deze enquête hebben ingevuld op ca. \$10,000,000 uit. Dit zal door de huidige “code oranje” alleen maar groter worden.

Omzetverlies door COVID-19

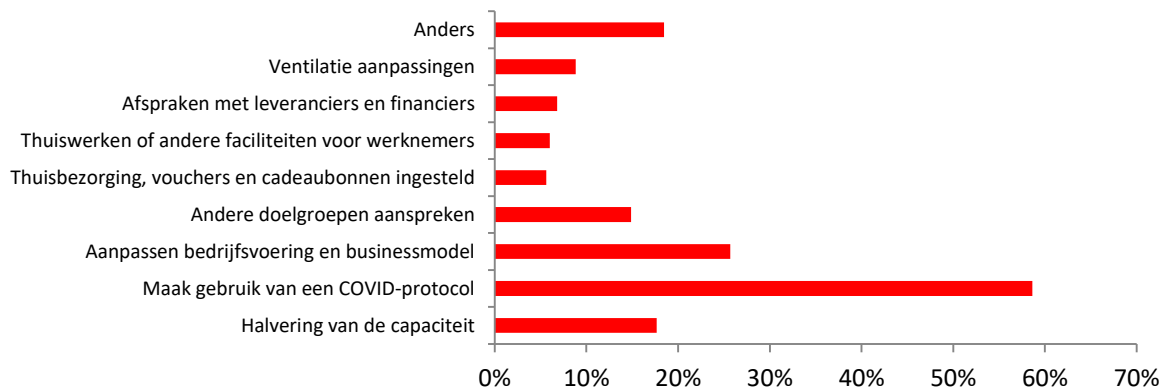

Ondernemingen nemen zelf maatregelen of krijgen maatregelen opgelegd, bijvoorbeeld door de Noodverordeningen. In de enquête is gevraagd welke maatregelen er in hun bedrijf zijn ingevoerd. Ook hier zijn uiteraard meerdere antwoorden mogelijk geweest.

Hieruit blijkt dat ondernemers met name hygiëne-maatregelen (44%) en protocollen (41%) invoeren in de bedrijfsvoering om de onderneming draaiende te houden. Daarnaast nemen zij vaak de beslissing om de operationele kosten te verlagen (32%) en de arbeidsduur te verkorten (27%).

De enquête heeft ook een vraag gesteld over de toekomst en de aanpassingen die ondernemers van plan zijn te doen in de nieuwe “1,5 meter samenleving”.

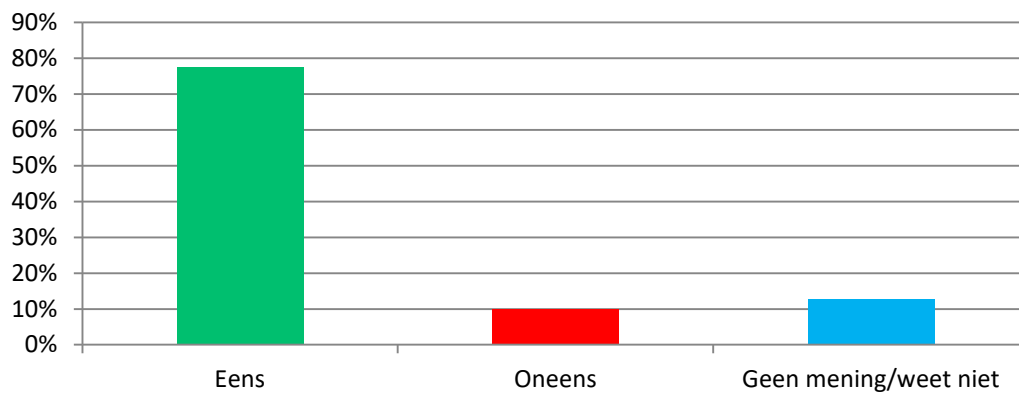
Omgaan met nieuwe omstandigheden

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat ondernemers met name het gebruik van protocollen (59%) en aanpassingen in het businessmodel zien als mogelijke oplossingen voor het ondernemen in de nieuwe omstandigheden.

Ten slotte is aan ondernemers ook gevraagd of zij vinden dat inkomende toeristen alleen met een negatieve PCR-test Bonaire mogen binnenkomen. Uit de uitkomst blijkt dat een overgrote meerderheid van de ondernemers (78%) van mening is dat dit een goede maatregel zou zijn.

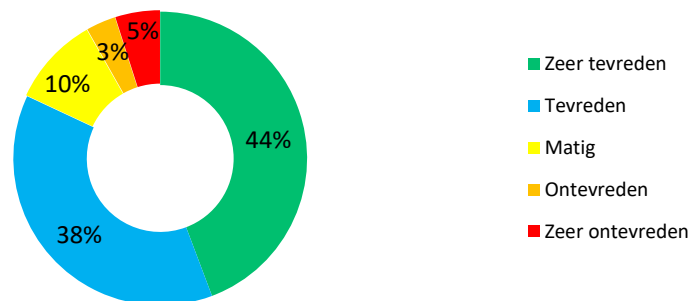
negatieve COVID-19 test

5. Kamer van Koophandel

De Kamer van Koophandel heeft voor de steun aan ondernemers een “steunloket” ingericht om ondernemers wegwijs te maken in het landschap aan maatregelen dat voor de ondernemers beschikbaar is. In de enquête is ondernemers gevraagd naar de mening over de dienstverlening van dit steunloket. Door 21% van de ondernemers op Bonaire is er gebruik gemaakt van de diensten van dit loket. Door het steunloket van de Kamer van Koophandel zijn meer dan duizend vragen per email beantwoord en zijn er ook via whatsapp en via zoom-calls vragen beantwoord of uitleg gegeven. Uit de enquête blijkt dat 82% van de ondernemers tevreden is met de dienstverlening van dit loket.

Tevredenheid dienstverlening

Naast het steunloket voert de Kamer van Koophandel nog andere werkzaamheden uit om ondernemers te steunen. Aan de ondernemers is gevraagd op welke wijze de Kamer van Koophandel ondernemers beter kan bedienen. Daaruit blijkt dat de ondernemers voor de Kamer van Koophandel voornamelijk een rol zien als belangenbehartiger, lokaal (54%) en richting Nederland (50%) en als informatieverstrekker (48%).

Rol Kamer van Koophandel in COVID-tijd

